

معين الطلبة

مترجم و محرري سلطان فاضل جامع شريفى درس عاملى نندن
اسكيبلى محمد عاطف

فيا تى مقطوع (۲) غرو شدر

محل فروختى كتابچيلر كهياسى چتالجهلى حسن افندي نك
دكانى ايله فاضله كتيبخانه تحتنده امرالله افندي نك دكانيدر

در سعادت

مطبعة احمد كامل — سلطان بايزيدده باقر جيلر قارشوسى

نومرو (۷۱)

۱۳۲۶

(معین الطلبة)

امتحان اوله جق طلبه علوم افندیله تسهیلات اولوق اوزره علم منطقدن
(ایسافوجی) نام تن ایله فاضل محقق اسماعیل کاتبوبنک شرحی ودیگر
شرحلرک برنبده سی مزج، سـؤال وجواب طرزنده ترتیب اولنه رقی
غایت واضح وکفایت ایده جک درجه مسائل منطقی جامع اولوق صورتیله
ترکیبه ترجه ایداشدر

مترجم و محرری سلطان قانچ جامع شریفی درسه اولرندق اسکاییلی
محمد طائف

در سعادت

مطبعة احمد کابل — سلطان بایزیده باقر جیلر قارشیمی

نومرو (۷۱)

۱۳۲۶

— معین الطلبة —

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي خصص نوع الانسان من جنس الحيوان باكتساب المجهول
من المعلوم تصورا وتصديقا والصلوة على محمد بقاطع المجة
وساطع البرهان وعلى آله واصحابه اجمعين

مقدمه

هر علم : جهت وحدت ذاتيه وياجهت وحدت عرضيه ايله ضبط
اولنان مسائل كثيره دن عبارتدر .
هر علمك جهت وحدت ذاتيه سى موضوعيدر جهت وجدت
عرضيه سى ده غايتى در .
بر علمك موضوعى او علمده عوارض ذاتيه سندن بحث اولنان شيدر :
مثلا علم منطقه نسبتله معلومات تصوريه ومعلومات تصديقيه كى .
عوارض ذاتيه : بر شئيه جزء اعم ويا جزء اخص ويا خود خارج
مساوى واسطه سيله عارض اولان احوالدر .
بر علمك غايتى : او علمى تحصيل اوزره ترتيب ايليان فائده در :
مثلا منطقه نسبتله فكر ده يعنى ترتيب امور معلومه ياقده
خطادن عصمت كى .

شوحالده بر کیمسه بر علمی تحصیل ایتک ایسترایسه اجمالاً مسائله واقف اولاق ایچون اولاق او علمی هم جهت وحدت ذاتیه و همده جهت وحدت عرضیه سیمله یا خود یا الکنز بر سیمله بیلمی در .
بناءً علیه هر ایکی جهت اعتباریله علم منطقی تعریف مناسب کورلشدر .

جهت وحدت ذاتیه سیمله علم منطقی : علم یبحث فیه عن احوال المعلومات التصوریة والتصدیقیة من حیث صحه ایصالها الی مجهول تصوری و تصدیقی یعنی : بر علم درکه آده مجهولات تصوریه و مجهولات تصدیقیه ایصال صحیح اولاق جهتندن معلومات تصوریه و معلومات تصدیقیه نك احوالندن یبحث اولور : دیمکدر .
جهت وحدت عرضیه سیمله علم منطقی : آله قانونیه تعصم مراعاته الذهن عن الخطأ فی الفکر یعنی : بر طاقم آلت قانونیه و مسائل درکه آکارعايت ایتک ترتیب امور معلومه اجرا اولور ایکن ذهنی خطادن حفظ ایلر : دیمکدر .

شوحالده علم منطقی معلومات تصوریه ، و معلومات تصدیقیه نك احوالندن یبحث ایلدیکی جهتله ایکی قسمه آیرلشدر . بری تصورات ، دیکری تصدیقاتدر . تصورات ایله تصدیقاتدن هر بری ایچون مبادی و مقاصد وارددر . تصوراتک مبادیسی کلیات خمس ، مقاصدی قول شارحدر . تصدیقاتک مبادیسی قضایا و احکام قضایا ، مقاصدی قیاسدر . قیاسدن یبحث ایسه یا صورت و یا خود ماده اعتباریله در . ماده سی اعتباریله قیاس بش قسمدرکه

آکا صناعات خمس اطلاق اولنور . نته کیم کتابک نهایتنده
کاه جکدر . بناء علیه عام منطق طقوز باب اوزره مرتبدر .

باب اول

باب اول تصوراتک مبادیسی اولان کلیات خمس بیاننده در .
علماء منطقک نظرلری بالذات معانییه ، وبالعرضده الفاظه
تعلق ایلمدیکندن علم منطقده الفاظدن بحث اولنماق لازم کایور
ایسهده فقط معانییی افاده واستفاده الفاظ ودالات الفاظه
توقف ایلمدیکی جهتله علماء منطق الفاظ ودالات الفاظدن
کتابلرینک ابتدا سنده بحث ایدیورلر . بناء علیه اولالفاظ ودالات
بختلری بیان اولنماق مناسب اولدی .

س . دلالت نه درج . کون الشیء ببحث ینفهم منه شیء آخره .
شی اوله دال وشی ثانییه مداول تسمیه اولنور .

س . دلالات قاچ قسمدرج . ایکی بری لفظیه دیکری غیر لفظیه در .

س . دلالت لفظیه نه دروقاچ قسمدرج . ا کردال لفظا ایسه دلالت

لفظیه اولوب اوچ قسمه منقسمدر (۱) دلالت لفظیه عقلیه :

دیوارک آرقه سندن ایشیدیلان لفظک لافظک وجودینه دلالاتی کی .

(۲) طبیعیه : اخ لفظنک وجع صدره دلالاتی کی . (۲) وضعیه :

زید لفظنک مسما سنه دلالاتی کی .

س . دلالت غیر لفظیه نه دروقاچ قسمدرج . ا کردال لفظدکل ایسه

دلالت غیر لفظیه اولوب بودخی اوچ قسمه منقسمدر . (۱) دلالت

غير لفظية عقليه : عالمك صانع تعالى نك وجودينه دلالاتى كبي .
 (۲) وضعيه : خطوط ، عقود ، اشارات ، نصب كبي شيلرك
 مداو لاته دلالاتى كبي . (۳) طبيعیه : معشوقى رؤيت اثاسنده
 عاشقه حاصل اولان تغيرات لونه نك عشقه دلالاتى كبي .
 دلالات سائرهم نك انضباطى اولمديغندن علم منطقده انجق دلالات
 لفظية وضعيه دن بحث اوليور .

س . دلالات لفظية وضعيه قاچ قسمدرج . اوچدر (۱) مطابقت :
 هى دلالة اللفظ على تمام ما وضع له (۲) تضمن : هى دلالة
 اللفظ على جزء ما وضع له (۳) التزام : هى دلالة اللفظ على
 لازم ما وضع له فى الذهن : انسان لفظى تمام معناسى اولان
 حيوان ناطقه بالمطابقه ، مجموع ضمننده ناطق ايله حيواندن هر
 برينه بالنضمن ، فرضه بناء قابل علم وصنعت كتابته بالالتزام
 دلالات ايلديكى كبي .

س . بالوضع دال اولان لفظ قاچ قسمدرج . ايكى در (۱) مفرد :
 هو الذى لا يراد بالجزء منه دلالة على جزء معناه : انسان ،
 عبدالله لفظلى كبي .

(۲) مركب : هو الذى يراد بالجزء منه دلالة على جزء معناه :
 غلام عمرو كبي .

س . لفظ مفرد قاچ قسمدرج . ايكى جزئى وكليدر .
 س . جزئى نه درج . هو الذى يمنع نفس تصور مفهومه عن
 وقوع الشركة فيه : زيد افظلى كبي چونكه زيد لفظنك نفس

(٦)

مفهوم متصوری (که حیوان ناطق مع الشخص در) شرکت وقوعه مانعدر .

س . جزئی قاج قسمدر ج . ایکی جزئی حقیقی و جزئی اضافیدر .
جزئی حقیقینک تعریفی سبق ایلیان تعریفدر . جزئی اضافی
ایسه اعم تحتنده بولنان اخصدن عبارتدر بدینرنده فرق جزئی
اضافی جزئی حقیقیدن اعم مطلق ایله اعدر .

کلیات خمس

س . کلی نهدر ج . هوالذی لا یمنع نفس تصور مفهومه عن
وقوع الشركة فیہ یعنی : دلیل وجود خارجیدن قطع النظر
نفس مفهوم متصوری شرکت وقوعه مانع اولیان لفظدر :
انسان ، شمس ، واجب ، لاشی لفظری کبی زیرا برهان
وجود خارجیدن قطع نظر اولنور ایسه الفاظ مذکورہ نک
نفس مفهوم متصورلری شرکت وقوعه مانع دکادر .

س . کلی قاج قسمدر ج . ایکی بری ذاتی ، دیکری عرضیدر .
س . کلی ذاتی نهدر ج . هوالذی یدخل فی حقیقة جزئیاته
یعنی : جزئیات وافرادیکن حقیقت وماهیتندن خارج اولیان
کلیدر : انسان ، فرس ، غنمہ نسبتله حیوان کبی .

زیرا حیوان هم انسانک وهمده فرس ایله غنمک حقیقتمنده داخلدر .
س . کلی ذاتی قاج قسمدر ج . اوچ قسمدر چونکه کلی ذاتی
یاخصوصیتله دکل ، انجق شرکت اعتباریله ماهو ایله وقوعبولان

سؤالك جوابنده مقول و محمول اولور يا خود هم خصوصيت همده
 شركت ويا يالكز خصوصيت اعتباريله ما هو ايله وقوعبولان
 سؤالك جوابنده مقول و محمول اولور ، ويا خود ما هو ايله دكل ،
 اى شىء هو فى ذاته ايله وقوعبولان سؤالك جوابنده مقول
 اولور . اولكىنه جنس ، ايكنجى به نوع ، اوچنجى به فصل
 دينور .

س . جنس ندرج . كلئ مقول على كشيرين مختلفين بالحقائق
 فى جواب ما هو يعنى : انجق شركت ، اعتباريله ما هو ايله
 وقوعبولان سؤالك جوابنده حقيقتهجه مختلف بولنان (افراد
 كشيره محمول واقع اولان كليدر : (ما الانسان والفرس) ديهه شركت
 اعتباريله وقوعبولان سؤاله جواب واقع اولان (حيوان) كبي
 چونكه ما ايله وقوعبولان سؤال ، سؤال اولان شيلرك تمام
 ماهيتنددر . انسان ايله فرسك تمام ماهيت مشتركه لرى ايسه
 حيواندر . اما (ما الاسنان) ديهه بشقه بر شى ايله اشتراكى
 اعتبارايدليهدرك خصوصيله انساندن (ما هو) ايله سؤال اولنور
 ايسه انسانك تمام ماهيتندن سؤال ديمك اولديغندن (حيوان
 ناطق) حد تاى ايله جواب ويرلك لازمكوب يالكز (حيوان)
 ايله جواب ويريله من چونكه يالكز حيوان تمام ماهيت دكلدر .

س . جنس قاج قسمدرج . اوچدر : اكر بر جنسك فوقنده
 جنس اولوب تحتنده جنس اولور ايسه جنس عاليدر : جوهر
 كبي . واكر بر جنسك هم فوقنده وهم تحتنده جنس بولنور

ایسه جنس متوسطدر : جسم نامی کبی چونکه جسم نامینک هم فوقنده وهم تحتنده جنس وارد رزیراجسم نامینک فوقنده جوهر تحتنده حیوان و نبات جنساری بولنیور . واکر فوقنده جنس اولوب تحتنده اولمازایسه جنس سافلدر : حیوان کبی زیراحیوانک فوقنده جسم نامی جنسی اولوب تحتنده جنس یوقدر .

س . نوع نه در ج . کلی مقول علی کثیرین مختلفین بالعدد درن الحقیقه فی جواب ماهویعنی ، خصوصیت و شرکت و یا بالکز خصوصیت اعتباریله ماهوایله وقوعبولان سؤالک جوابنده حقیقتجه دکل ، انجق عدد و عوارضجه ذهنایا خارجا مختلف بولنان افراد کثیریه محمول اولان کلیدر : (مازید و عمر) دیه وقوعبولان سؤاله جواب واقع اولان (انسان) کبی چونکه (ما) ایله خارجه صفت و عوارضجه مختلف بولنان زید ایله عمرک تمام ماهیتلرندن سؤال اولدیغنه نظر (انسان) ایله جواب ویرلمک لازمکلدیکی کبی یالکز مازید دیه سؤال اولندقدنه ینه (انسان) ایله جواب ویرلمک لازمدر .

س . نوع قاج قسمدر ج . اوچدر (۱) نوع اضافیدرکه : مطلقا برجنس تحتنده داخل بولنان ذاتی دن عبارتدر : جسم ، انسان کبی (۲) نوع حقیقی درکه تعریفی ذکر اولندی . (۳) نوع حقیقیدن اخص اولان کلیدرکه صنف تسمیه اولنور . رومی زنجی کبی .

س فصل نه در ج . کلی مقول علی الشیء فی جواب ای شیء هوفی ذاته

یعنی : ای شیء هوفى ذاته ايله وقوعبولان سؤالك جوابنده محمول اولان کلیدر .

(الانسان ای شیء هوفى ذاته) دییه وقوعبولان سؤاله جواب واقع اولان (ناطق) کبی چونکه سؤال مذکور ، جنسده بالعموم مشارکنندن انسانی تمیز ایلیمان شیدن سؤال اولدیغنه نظرا(ناطق) ايله جواب ویرلمک لازمدر .

س . فصل قاج قسمدر ج . ایکلیدر (۱) فصل قریبدر که : ذوالفصلی انجق جنس قریبنده بالعموم مشارکنندن تمیز ایلیمان فصلدر : انسانه نسبتله ناطق کبی . (۲) فصل بعیددر که : ذوالفصلی انجق جنس بعیدنده عموم مشارکنندن تمیز ایلیمان فصلدر انسانه نسبتله حساس کبی (تعبیر آخر ايله تعریف ایدلم : برشیء ايله فصلی ارسنده بشقه بر فصل حیولتسرا تیزایسه فصل قریبدر ، ایدر ایسه فصل بعیددر .

س . کلی عرضی نهدر ج . هوالذی یخرج عن حقیقة جزئیاته یعنی جزئیات وافرادیکنک حقیقتندن خارج اولان کلیدر : انسانه نسبتله ضاحک کبی .

س کلی عرضی قاج قسمدر ج . ایکی بری خاصه ، دیکری عرض عامدر .

س . خاصه نهدر ج . کلیه مقوله علی ماتحت حقیقة واحده فقط قولاً عرضیا یعنی : حمل عرضی ايله انجق حقیقت واحده نک تحتنده بولنان افراده مقول اولان کلیدر : انسانه نسبتله بالقوه

ویا بالفعل (ضحك) کبی .

س . عرض عام نہ درج . کلی مقول علی ماتحت حقائق مختلفہ
 آولا عرضیا: یعنی حمل عرضی ایلہ حقائق مختلفہ نك تحتندہ داخل
 بولنان افرادہ مقول اولان کلیدر : انسانہ نسبتلہ بالقوہ ویابالفعل
 (تنفس) کبی .

س . خاصہ ایلہ عرض عام قاج قسمدرج . ایکیدر چونکہ خاصہ
 ایلہ عرض عامدن ہربری اگر قائم اولدقلری ماہیتدن انفکا کاری
 ممنوع اولور ایسہ خاصہ لازمہ ، عرض عام لازم دینور : انسانہ
 نسبتلہ بالقوہ کتابت وبالقوة تنفس کبی . واکر انفکا کاری ممکن
 اولور ایسہ خاصہ مفارقه ، عرض عام مفارق دینور : انسانہ
 نسبتلہ بالفعل کتابت وبالفعل تنفس کبی بولردن مفارقه اولان
 قسملرہ عرض مفارق ومفارقه اولیانلرہ دخی عرض لازم دینور .
 س . لزوم نہ درج . اما فی اللقۃ فهو امتناع انفکاک الشیء عن الشیء
 واما فی الاصطلاح : کون الشیء مقتضیا لآخر یعنی : برشیک
 دیگر برشیء مقتضی و موجب اولسیدر کہ شیء اولہ ملزم ، شیء
 ثانی یہ لازم ، ارہ لرندہ بولنان نسبتہ لزوم ، ملازمندہ ، تلازم تسمیہ
 اولور .

س . لازم قاج قسمدرج . اوچدر (۱) لازم بین بالمعنی الاعم
 درکہ : لازم ایلہ ملزوم ارا سندنہ کہ لزومی جزم خصوصندنہ ، لازم
 وەلزوم وارالرنده بولنان نسبتی تصور کافی اولان لازمدر .
 درت عددی ایچون متساویندنہ انقسام کبی .

(۲) لازم غیر بین درکه : لازم ایله . لزوم اره سنده که لزومی جزم خصوصنده لازم و لزوم وارالرنده بولنان نسبتی تصور کافی اولیوب بوبانده بشقه بر دلیل خارجی به محتاج اولنان لازمدر : آتش ایچون لازم اولان حرارت کبی چونکه حرارتک آتسه لزومنده مجرد طرفلری ایله اره لرنده بولنان نسبتی تصور کافی اولیوب بوخصو . صده تجربه به محتاج اولنور .

(۳) لازم بین بلامعنی الاخص درکه : مجرد لزومه علم لازمه علمی موجب و مقتضی ویدلرنده که لزوم ایله جزم خصوصنده کافی اولان لازمدر : تعریفاته لازم کلان معرفات کبی . اهل معقوله کوره دلالت التزامیده اعتبار اولنان لزوم ایله مراد بو معناجه لزومدر

نسب اربعه

اگر ایکی مفهوم کلی اراسنده واقع و نفس الامرده هر ایکی جانبین بالفعل و کلیاً یعنی جمیع افراده نظراً تصادق و اجتماع تحقق ایدرایسه اوکلیر یک دیگرینه نسبتله متساوی درلر .

ایکی مفهوم کلی اراسنده مساوا تک تحقیق ایچون مرجع جانبیندن موجهه کلیرک صادق اولمیدر انسان ایله ناطق کبی چونکه انسانک صادق اولدیغی هر فردده ناطق صادق اولدیغی کبی ناطقک صادق اولدیغی هر فردده انسان صادق اولور بناء علیه بر طرفدن کل انسان ناطق قضیه سی ، دیگر طرفنده کل ناطق انسان قضیه سی صادق اولور .

واگر ایکی مفهوم کلی اراسنده واقع ونفس الامرده یالکوز بر جانبدن بالفعل وکلیاً یعنی جمیع افراده نظراً تصادق واجتماع تحقیق ایدرایسه اوکلیردن بریبی دیگرینه نسبتله اعم مطلق ایله اعم ، دیگریده اخص مطلق ایله اخصدر .

ایکی مفهوم کلی اراسنده عموم مطلقک تحقیقی ایچون مرجع بر جانبدن موجبۀ کلیه نك ، دیگر طرفدن ده سالبۀ جزئیۀ ایله موجبۀ جزئیۀ نك صادق اولسیدر : حیوان ایله انسان کبی چونیکه انسانک صادق اولدیغی هر فرده حیوان صادق اولورایسه ده حیوانک صادق اولدیغی هر فرده انسان صادق اولماز بناء علیه بر جانبدن کل انسان حیوان صادق اولدیغی کبی دیگر جانبندن بعض حیوان انسان وبعض حیوان ایس بانسان صادقدر .

واگر ایکی مفهوم کلی اراسنده واقع ونفس الامرده جانبندن دائماً وکلیاً یعنی جمیع افراده نظراً تفارق وعدم اجتماع تحقیق ایدرایسه اوکلیریک دیگرینه نسبتله متبایندرلر .

ایکی مفهوم کلی اراسنده تباین تحقیق ایتمک ایچون مرجع طرفیندن سالبۀ کلیه لرك صدقیدر : انسان ایله فرس کبی چونیکه انسانک صادق اولدیغی هیچ بر فرده فرس صادق اولدیغی کبی فرسک صادق اولدیغی هیچ بر فرده ده انسان صادق دکدر بناء علیه بر طرفدن (لاشیء من الانسان بفرس) دیگر طرفندن (لاشیء من الفرس بانسان) سالبۀ کلیه لری صادقدر .

واگر ایکی مفهوم کلی اراسنده واقع ونفس الامرده کلیاً یعنی جمیع

افرادہ نظراً تصادف و تفارق واقع اولیوب بلکہ طرفیندن
تصادف و تفارق جزئی یعنی بعض افرادہ نظراً تصادف و بعض
افرادہ نظراً تفارق تحقق ایدر ايسه اوکلیبریک دیکرینه نسبتله
اعم و اخص من وجهه در .

ایکی مفهوم کلی اراسنده عموم و خصوص من وجه تحقق ایتک
ایچون مرجع هر ایکی طرفدن بر موجبہ جزئیہ ایله رده سالبہ
جزئیہ نك صدقیدر : انسان ایله ایض کبی چونکه انسانک صادق
اولدیغی افرادک بعضیسنه ایض صادق اولوب بعضیسنه صادق
اولدیغی کبی ابضک صادق اولدیغی افرادک بعضیسنه ده انسان
صادق اولوب بعضیسنه صادق دکدر بناء علیه بعض الانسان ایض
و بعض الانسان ایس بایض تضیه لری صادق اولدیغی کبی بعض
الایض انسان و بعض الایض ایس بانسان قضیه لری ده صادقدر .

باب ثانی

باب ثانی تصوراتک مقاصدی اولان قول شارح بیانده در .
س . قول شارح نه در ج . قول یکتسب من تصورہ تصویرشیء آخر
اما بکنه ابوجه یمزه عماعده یعنی : بر قولدرکه آنی تصوردن
یا کنه ایله و یا خود جمیع ماعدادن تمیز ایلر بروجه ایله دیکر
بر شیء تصور اکتساب اولنور . بوکا تعریف ، معرف دخی
دینور . تعریفه ، دائماً و یا اکثریا مرکب اولدیغی ایچون قول ،
و معرفک ماهیتنی شرح و بیان ایلدیکی ایچونده شارح تسمیه
اولنمشد .

- س . قول شارح قاج قسمدر ج . ایکی بری حد ، دیکری رسمدر .
 س . حدنه در ج . قول دال علی ماهیة الشیء .
- س . حد قاج قسمدر ج . ایکی بری حد تام ، دیکری حد ناقصدر :
 اگر جنس قریب ایله فصل قریبدن ترکیب ایدرسه حد نام در :
 انسانه نسبتله (حیوان ناطق) کبی و اگر جنس بعید ایله فصل
 قریبدن ، یا خود یا الکز فصل قریبدن ترکیب ایدرسه حد ناقص در :
 انسانه نسبتله (جسم ناطق) ، یا خود یا الکز (ناطق) کبی .
 بونلره اغیار معرفه مانع اولدقاری ایچون حد دینور (چونکه
 حد افته منع معناسنه در) و جمع ذاتیاتی ، یا خود بعض ذاتیاتی
 مشتمل اولدقاری ایچونده تام ویا ناقص دینور .
- س . رسم نه در ج . لغته اثر و علامت معناسنه در اصطلاحده :
 مجرد ذاتیادن ترکیب ایلیان تعریف دیمکدر .
- س . رسم قاج قسمدر ج . ایکی بری رسم تام دیکری رسم ناقصدر :
 اگر جنس قریب ایله خاصه لازمه دن ، یا خود جمیع ذاتیات ایله
 خاصه دن تشکیل ایدرسه رسم تام در : انسانه نسبتله (حیوان
 ضاحک) ، یا خود (حیوان ناطق ضاحک) کبی .
- و اگر عرض عام ایله فصلدن ، یا خود عرض عام ایله خاصه دن ،
 یا خود خاصه ایله فصلدن ، یا خود خاصه ایله جنس بعیددن ترکیب
 ایدرسه رسم ناقص در : انسانه نسبتله (ناطق ماش) ، یا خود
 (ضاحک ماش) ویا (ناطق ضاحک) یا خود (جسم ضاحک) کبی

تنبیه

تعریفده بوجه آتی احتراز اولنسی واجب برچوق شیر واردر
 (۱) معرفت وجهالنده تعریف معرفه مساوی اولماملی (۲) تعریف
 معرفدن اخفی بولنمیوب اجلی اولماملی (۳) تعریف دوری مشتمل
 اولماملی . (۴) تعریفده الفاظ مشترکه ، و الفاظ مجازیه استعمال
 ایدلماملی . فقط صحیح اولان هم اهل عربیه و همده اهل معقولیه
 کوره معنای مرادی تعیینه دلالت ایدمچک قرینه واضحه وارایسه
 الفاظ مشترکه و الفاظ مجازیه بی تعریفده استعمال جائزدر .
 تعریفدن غرض معرفت ماهیتی کشف وایضاح اولوب اشیاء
 مذکوره ایسه کشف وایضاحه منافی بولدیغندن تعریفده انلردن
 احتراز اولنقی لازمدر .

باب ثالث

باب ثالث تصدیقاتک مبادیسی اولان قضایا واحکام قضایا بیاننده در
 س . قضیه نه در ج . قول یصح ان یقال لقائله انه صادق فیه
 اوکاذب فیه یعنی : قضیه کرمعقوله کرملفوظه اولسون : برقول درکه
 قائل ایچون آنک حقنده صادق ، ویا کاذبدر دیمک صحیح اولور .

ایضاح

س . صدق ، کذب نه در ج . صدق : مطابقه الحکم للواقع
 یعنی : نسبت ذهنیه کلامیه تک ، نسبت خارجیه نفس الامریه به
 ثبوتیه ویا سلبیه اولمقدمه موافقتدن عبارتدر کذب : عدم مطابقه

الحکم للواقع یعنی : نسبت ذهنیه کلامیه نک نسبت خارجیہ نفس الامریه بریسی ثبوتیه ، دیکری سلبیه اولق صورتیه عدم مطابقندن عبارتدر س . صدق و کذبہ احتمال نہ دیکدر ج . قول ، قائل ، مخاطبک خصوصیتندن نظری قطع ایدوب مجرداوتضیه نک مفهوم و ماهیتنه نظر آ طوغری و یا خودیلاز اولغہ احتمال دیکدر : بناءعلیه جناب حق تعالی نک و جناب رسالتآب افندیزک قولاری ، و صدق و کذب بدیهی اولان شیر قضیه نک تعریفده داخلدر . صدق و کذب ، اولاً وبالذات- قضیه نک ، ثانیاً وبالعرض قائلک وصفی درلر .

قضیه و قول : حقیقت اوله رق قضیه معقولیه و قول معقوله ، مجاز اوله رق ده قضیه ملفوظه و قول ملفوظه اطلاق اولنور بناءعلیه قضیه ایکی قسمدر بری معقوله دیکریده ملفوظه در . تعریف مذکور هرایکیسی ایچون تعریف اوله بیلور تعریف مذکورده (یصح الخ) قولی فصل اولوب انشائیات و مرکبات ناقصه بی اخراج ایدیور چونکه صدق و کذبہ احتمال ، نسبت خارجییه مطابقتی مطلوب اولان نسبت نامه کلامیه بی مشتمل بولمان قضیه نک خواصندندر .

س . قضیه طرفلری اعتباریه قاچ قسمدر ج . ایکی بری جمله دیکری شرطیه در .

س . قضیه جمله نه در ج . هی الی حکم فیها بوقوع ثبوت شیء لشیء اولا وقوعه او یقال هی الی تحل طرفاها الی مفردین

بالفعل او بالفوة یعنی : طرفلری بالفعل ویا بالفوة مفرده منحل اولان قضیه در .

س . قضیه حمله ملفوظه قاچ جزدن ترکیب ایدر ج . اوچ بری موضوع ، بری محمول ، دیکریده رابطه در : موضوع : قضیه حمله نك جزء اولی ، محمول : قضیه مذکور نك جزء ثانی سیدر رابطه ایسه : هو هی کبی محمول ایله موضوع اره سنده بولان نسبت کلامیه به دال اولان لفظدرکه قضیه ده اکثریا محذوف اوله رق بولنیور .

س . قضیه معقوله قاچ جزدن ترکیب ایدیور ج . حق اولان درت جزدن ترکیب ایدر (۱) محکوم علیه . (۲) محکوم به . (۳) محکوم بهك محکوم علیه ارتباط ایله یکی نسبت کلامیه درکه بوکا مورد ایجاب و سبب دینور . (۴) نسبت کلامیه نك نسبت خارجییه موافقت ایدوب ویا ایتدیکنی ادرا کدن عبارت اولان حکمدر : مثلاً (زید حسن) مثالنده قضیه ملفوظه زید ، حسن لفظلرینک مجموعی اولوب اجزاسی ایسه آریجه زید ، و آریجه حسن ، و برده مقدر اولان هو لفظلریدر .

قضیه معقوله زید ایله حسن لفظلرینک مجموع معناسی اولوب اجزاسی ایسه آری آری اوله رق زید ، حسن لفظلرینک معناسی ایله حسنک زیده نسبت کلامیه سی ، و بونسبتی نفس الامر مطابقت ایدوب ایتامک جهتندن ادرا کدرکه آکا حکم دینور . س . قضیه حمله نسبت اعتباریله قاچ قسمدر ج . ایکی بری

موجبه ، دیکری سالبه در .

س . قضیهٔ حلیهٔ موجبه و سالبه نه در خ . اما الموجبة : هی
التي حکم فیها بثبوت المحمول للموضوع یعنی محمولك موضوعه
ثبوتیه حکم اولنان قضیه در . سالبه : هی التي حکم فیها بنفي المحمول
عن الموضوع یعنی : محمولی موضوعدن نفي ایله حکم اولنان
قضیه در : زید کاتب ، زید ایس بکاتب کبی .

س . قضیهٔ حلیهٔ موجبه ایله سالبه دن هر بری قاج قسمدر ج .
بش قسمدر . (۱) مخصوصه و شخصیه در : هی التي کان موضوعها
جزئياً حقیقياً یعنی موضوعی جزئی حقیقی اولان قضیه در : مثال
مذکور لکبی . (۲) کلیهٔ مسوره در : هی التي کان موضوعها کلیاً
وبین فیها ان الحکم علی جمیع الافراد : یعنی موضوعی کلی اولوب
حکم جمیع افراد اوزرینه اولدیغی بیان ایدیلان قضیه در : کل
انسان کاتب ، ولاشیء من الانسان بکاتب کبی .

(۳) جزئیة مسوره نه در : هی التي کان موضوعها کلیاً و بین فیها
ان الحکم علی بعض الافراد : یعنی موضوعی کلی اولوب حکم بعض
افراد اوزره اولدیغی بیان ایدیلان قضیه در : بعض الانسان
کاتب ، بعض الانسان ایس بکاتب کبی .

(۴) مهمله در : هی التي کان موضوعها کلیاً ولم یبین فیها کمية
الافراد لا کلاً ولا بعضاً یعنی موضوعی کلی اولوب کلاً و بعضاً
افراد موضوعک کیتی بیان ایدیلیان قضیه در : الانسان کاتب ،
الانسان ایس بکاتب کبی .